

A tudományos műhely problémái

Az Acta Physica Hungarica sorsa (1994–2000) – egy sikertörténet

Az Acta Physica Hungarica sorsának alakulását három dokumentum segítségével mutatom be. Az első egy levél 1994-ből, amely, a folyóirat átalakítási tervét tartalmazza. A második egy beszámoló, amelyet az MTA Fizikai és Csillagászati Osztályának nyújtottam be 1997-ben. A harmadik egy közelmúltban készült beszámoló, amely a folyóirat jelenlegi állapotát mutatja be.

1. dokumentum

Kedves Barátom!

Szeretnék megkérdezni, hogy volna-e kedved hozzájárulni az Acta Physica Hungarica újraélesztéséhez. Régi barátságunkra hivatkozva arra kérek, hogy rövid megfontolás után, ha lehet válaszolj igennel. Ezt a kérésemet a következő érvekkel, illetve elgondolásokkal támasztom alá.

Helyzetismertetés: Voltak olyan idők, amikor az Acta Physica Hungarica színvonalas folyóirat volt, amelyben jelentős cikkek láttak napvilágot. Ma sajnos az Acta impakt faktora igen alacsony. Jelenleg a szerzők többsége a harmadik világból való. A fejlődő országokból származó cikkeket megjelentetni nemes cselekedet lenne, ha ez nem menne a színvonal rovására. De mivel ezáltal a színvonal lecsökkent, azért a jószándék visszájára fordult.

Az idősebb generációhoz tartozók lelkéből nem múlt el nyomtalanul az a negatív hatás sem, amely az ötvenes években azzal gerjesztődött, hogy „kötelező” volt az Acta-ban publikálni. A fiatalabb generációk általában nem tudták az okot, csak az idegenkedést tapasztalták és követték a „hagyományt”.

A felsorolt körülményeket figyelembe véve sokakban felmerült az a gondolat, hogy egyszerűbb, és legjobb lenne az Acta-t megszüntetni. Azzal én is egyetértek, hogy ez lenne a legegyszerűbb, abban azonban távolról sem vagyok biztos, hogy ez lenne a legjobb.

Mi lett volna velünk, ha akár elődeink, akár mi magunk mindent abbahagytunk volna, ami megrongálódott, vagy az idők szorításában reménytelennek tűnt?

Javaslat: Azt javaslom, hogy tegyünk egy kísérletet az Acta felélesztésére. Egy-két éven belül el lehet dönteni, hogy ez a kísérlet sikeres lesz-e, vagy sem. (Ha már látszik, hogy sikertelen a kísérlet, akkor én is azt mondom, hogy az Acta Physica Hungarica-t meg kell szüntetni.)

Előbb ismertetem a terv főbb vonalait, majd megkísérlem összegyűjteni a tervet támogató érveket.

Új folyóiratot indítunk: JOURNAL OF HEAVY ION PHYSICS címmel. A címoldalon, kisbetűs felírat: Acta Physica Hungarica.

1. A nemzetközi szerkesztőbizottságba igyekszünk meghívni a nehézion-fizika legkiemelkedőbb művelőit.

2. A folyóiratot egyelőre az Akadémiai Kiadó adja ki. Erőfeszítést teszünk azonban annak érdekében, hogy egy külföldi kiadót is megnyerjünk támogatónak, amire azonban csak akkor lesz jó esély, ha az új folyóirat első példányai már napvilágot láttak.

3. Erőfeszítést teszünk annak érdekében, hogy a Acta az Európai Fizikus Társulat által elismert folyóiratok listájára felkerüljön.

4. A folyóirat tematikájába a következő tárgyköröket gondolom felvenni:

Spectroscopy of highly ionized atoms,
 Strong electric field in heavy ion collisions,
 Nuclear structure studies by heavy ions,
 Heavy ion induced nuclear reactions at intermediate energies,
 Heavy ion induced nuclear reactions at ultrarelativistic energies,
 Nuclear matter,
 Phase transitions in hadronic matter,
 Equation of state for hadronic matter,
 Quark-gluon plasma formation,
 Nuclear fusion induced by heavy ions,
 Fission products,
 Ion implantation,
 Experimental techniques in heavy ion physics: ion sources, accelerators, detectors.

Érvek:

1. Az Acta Physica Hungarica létezik, nem most kell indítani a semmiből.

2. Számos könyvtár megrendelte eddig is, remélhetőleg ezután is.

3. Általában a könyvtárak első polcán látható.

4. Az Acta-t ismertető, referáló folyóiratok: Chemical Abstract, Mathematical Reviews, Science Abstracts, Physics Brief, Risk Abstracts, Engineering Information, Inc. EI Page One Database.

5. Tudtommal olyan nemzetközi folyóirat jelenleg nincs, amely a nehézion-fizikára lenne szakosodva.

6. A nehézion-fizika az épülő, illetve nemrég épült gyorsítók (LHC, RHIC, SIS, GANIL stb.) révén még huzamosan a kutatás élvonalában marad.

7. A magyar fizikusok széles köre érdekelt e témában közvetlenül is, de közvetve is:

RFKI-RMKI: Zimányi József, Hraskó Péter, Lukács Béla, Szlacsányi Kornél, Vesztergombi György, Lévai Péter, Csörgő Tamás, Kluge Gyula, Palla Gabi, Erő János, Seres Zoltán, Fodor Zoltán, Kardon Béla, Pöcs Lajos, Pásztly Ferenc. – BME: Apagy Barna. – KFKI-ATKI: Gyulai József, Fried Miklós, Pető Gábor. – ELTE: Németh Judit, Papp Gábor, Niedermayer Ferenc, Kiss Ádám, Deák Ferenc, Havancsák Károly, Patkós András, Sükösd Csaba, Szemes György. – KLTE: Sailer Kornél, Lovas István, Schram Zsolt, Iványi Béla, Molnár Lívia, Kun Ferenc, Bárdos Gyula, Trócsányi Zoltán, Mihály Attila, Daróczy Sándor, Csikai Gyula. – ATOMKI: Pálincás József, Sarkadi László, Berényi Dénes, Sulik Béla, Ricz Sándor, Kövér Ákos, Papp Tibor, Szabó Gyula, Cseh József, Lévai Géza, Fényes Tibor, Koltay Ede, Hunyadi Ilona, Kiss Árpád, Somorjai Endre, Zolnai László, Krasznahorkay Attila, Nyakó Barna. – Külföld: Balázs Nándor, Biró Tamás, Csernai László, Jenkovszky László, Fái György, Gyulassy Miklós, Kuti Gyula, Polonyi János, Domokos Gábor, Kövessy Zsuzsa, Montvay István, Hasenfratz Anna, Hasenfratz Péter, Kunszt Zoltán, Surányi Péter, Boschán Péter, Gutay László, Wolf György.

A lista nem teljes, ha kimaradt valaki, légy szíves figyelmeztess!

Javaslataidat a tematika bővítésére, illetve szűkítésére, a Szerkesztő Bizottság összetételére, kiváló szerzők toborzására, illetve megnyerésére, a technikai eszközök megújítására (LaTeX, bitnet-en való kommunikáció stb.) érdeklődéssel várom és előre is köszönöm.

Még egyszer kérek, hogy válaszolj, ha csak lehet, bitnet-en küldj egy „igen”-t (H1188LOV@ELLA.HU).

Befejezésül kérem a legnagyobb áldozatot Tőled, ami később talán majd nem is fog áldozatnak tűnni: ha beindul az itt ismertetett kísérlet, akkor szerzőként cikkeid beküldésével támogasd a megújulásért küzdő Acta Physica Hungaricát.

Szeretettel üdvözlő:

Lovas István

Budapest, 1994. október 1.

2. dokumentum

Beszámoló: Acta Physica Hungarica 1994–1996

Az MTA III. Osztályának jóváhagyásával, a 75. kötet után, 1995-ben új sorozatot indítottunk Acta Physica Hungarica New Series HEAVY ION PHYSICS címmel.

A nehézion-fizika legkiválóbb képviselőiből létrehoztunk egy nemzetközi Szerkesztő Bizottságot, amelynek jelenlegi névsorát mellékelem. Az eredeti névsorban szerepelt még Wigner Jenő és Kovács István neve, akik azonban időközben elhunytak.

Az új sorozat beindítása 1995 elején reménytelenül nehéz feladatnak bizonyult, hogy mégis sikerült, az kizárólag annak az eredménye, hogy az új sorozat Wigner Memorial Volume formájában indult. Néhány hét leforgása alatt több mint hatvan értékes kézirat érkezett ebbe a kötetbe. Köszönetemet fejezem ki Marx Györgynek, Nagy Károlynak és mindazoknak, akik e kötet, pontosabban kötetek, létrejöttét elősegítették. A Wigner Memorial Volume lehetővé tette azt is, hogy a nehézion-fizikai tematikára való áttérés fokozatosan és ne ugrásszerűen történjen.

Az átállást nagyban segítették azok a kötetek is, amelyek a nehézion-fizikai témában rendezett konferenciák (Strasbourg, Caracas, Budapest) anyagát tartalmazzák.

A Budapesten rendezett Strangeness'96 konferencia anyaga kemény kötésben is megjelent. Az 1997-ben, Debrecenben megrendezendő konferencia anyaga, ami a 6. kötetet fogja alkotni, ugyancsak megjelenik keménykötésben is. Az 1997. és az 1998. évre is tervezzük konferenciák (Trento, Debrecen, Caracas) anyagának kiadását. Úgy tűnik, hogy a folyóirat megismertetésének ez az egyik legjobb módszere.

Létrehoztuk annak technikai feltételeit, hogy a cikkek beküldése, visszaigazolása, a lektoroknak való továbbküldése, a lektori vélemények továbbítása, egy szóval a teljes szerkesztés, számítógépes hálózat segítségével történjen. Most készítjük elő annak a lehetőségét, hogy a folyóirat teljes anyaga kompakt lemezen is kapható legyen. Azt a Brüsszelbe benyújtott pályázatunkat, amely az olvasóknak a folyóirathoz számítógépes hálózaton keresztül történő hozzáférését célozta meg, egyelőre elutasították. Újra pályázunk.

Az Acta Physica Hungarica a nyolcvanas évek közepén esett ki a Citation Index által figyelt folyóiratok köréből. Legfontosabb feladatunk a visszakerülés, ami gyakorlatilag csak az idézettség növelése útján érhető el.

Az alábbi statisztikai összeállítás az első négy kötetben (1995–1996) megjelent 123 cikk eloszlását mutatja szerzők, témák és kategóriák szerint. Ez a statisztika ad bizonyos reményt arra, hogy vissza tudjuk küzdeni magunkat a Citation Indexbe. A legjellemzőbb változás a korábbi Acta Physica Hungarica kötetekhez képest a szerzők földrajzi eloszlásában mutatkozik. Ugyancsak figyelemre méltó az a körülmény, hogy a magyar szerzők száma akkor növekedett meg ugrásszerűen, amikor a folyóirat is és a Szerkesztő Bizottság is nemzetközi jellegűvé változott.

SZERZŐ

Távol- itthon élő	Magyar külföldön élő	kisebbség- ben élő	és külföldi társ szerző	Nyugat- európai	Kelet- európai	Észak- amerikai	Dél- amerikai	Közel- keleti	keleti
18	10	6	14	37	9	19	4	3	3

TÉMA

Nehézion-fizika		Magfizika	Részecske- fizika	Térelmélet	Asztró- fizika	Könyv- szemle	Szerkesz- tőségi cikk	Egyéb	
Atomfizikai	Magfizikai	Nagy- energiás							
5	12	34	19	15	18	5	6	3	6

KATEGÓRIA

Kísérlet	Elmélet	Szimuláció	Egyéb
43	61	3	16

Az Acta Physica Hungarica megújíthatósága Fehér Jánosné olvasószerkesztő és Hock Gábor technikai szerkesztő áldozatos és fáradhatatlan munkája nélkül nem következhetett volna be. Kérem a Fizikai Osztályt, hogy mindkettőjüknek fejezze ki elismerését. Az Akadémiai Kiadóval való együttműködés, az átállás technikai problémái ellenére, teljesen harmonikus volt. Ezért Káldor Máriát és Marton Andort illeti a köszönet.

Végezetül megköszönöm a Fizikai Osztálynak a bizalmat és a segítséget, ami lehetővé tette azt, hogy az Acta Physica Hungarica a Heavy Ion Physics címszó alatt megújuljon. Így hozzájárulhatunk ahhoz, hogy a magyar fizika e vonatkozásban is bentmaradjon a tudomány nemzetközi vérkeringésében. Véleményem szerint a folyóiratnak van jövője, ezért, ha megbízást kapok, a további szerkesztését vállalom.

Debrecen, 1997. április 10.

Lovas István
főszerkesztő

3. dokumentum

Beszámoló: Acta Physica Hungarica 1997–2000

Az MTA Fizikai és Csillagászati Osztályának támogatásával, 1995-ben új sorozatot ndítottunk Acta Physica Hungarica New Series HEAVY ION PHYSICS címmel, amelynek most jelenik meg a 10. kötete. A legutóbbi beszámoló óta a Szerkesztő Bizottságból örökre távoztak Kürti Miklós (Oxford), Judah Eisenberg (Tel Aviv), Valeriu Zorán (Bukarest) és Tarján Imre. Nyugodjanak békében. Kürti Miklóstra egy cikksorozattal emlékeztünk. A Szerkesztő Bizottság új tagjai Bíró Tamás (Budapest), A. Calboreanu (Bukarest), Csörgő Tamás (Budapest) és Sailer Kornél (Debrecen).

Jeles szerzők igen kitűnő munkákat közöltek folyóiratunkban akkor, amikor Marx Györgynek és Nagy Károlynak a 70., Teller Edének pedig a 90. születésnapját ünnepeltük. Az MTA tiszteleti tagjának, Vlagyimir Naumovics Gribovnak emlékét egy Memorial Volume őrzi.

Annak érdekében, hogy a folyóirat jó hírnevét erősítsük és az impakt faktorát növeljük, erőfeszítéseket kell tenni. Bebizonyosodott, hogy ennek egyik legeredményesebb módja az, ha a korábbiakhoz hasonlóan, nemzetközi hírű, jelentős konferenciák anyagát közöljük (Santa Fe, Nyiregyháza, San Andres, Debrecen). Ezek közül érdemes kiemelni a nyiregyházi konferenciát, amely „Non-Euclidean Geometry in Modern Physics” címen került megrendezésre, és ami egy Ungváron kezdett sorozat második tagja volt. Ennek a tárgya nem kapcsolódott ugyan szorosan a nehézion-fizikához, ezzel szemben alcímként Bolyai, Gauss és Lobacsevszj nevét viselte és így alkalmat adott arra, hogy a Kárpát-medence kutatói nagy számban találkozhassanak. Elhatároztuk, hogy Bolyai János születésének 200. évfordulóján, a Marosvásárhelyen rendezendő, harmadik konferencia anyagát is közölni fogjuk.

A közelmúltban elnyert OTKA pályázat segítségével egy olyan hardver és szoftver összeállítást vásároltunk, amely lehetővé teszi a folyóirat elektronikus szerkesztését. Ugyancsak OTKA pályázat segítségével sikerült annak a feltételeit kidolgozni, hogy az Akadémiai Kiadó az Interneten hozzáférhetővé tehesse a folyóiratot az olvasók számára, ami Debrecenből már hálózaton jut el az elektronikus nyomdába.

Az Akadémiai Kiadó tulajdonosi szerkezetében beállt változás semmilyen gondot nem okozott, sőt azt a reményt erősíti, hogy a nemzetközi versenyben még inkább meg tudjuk állni a helyünket. A Kluwert Kiadó mellett az MTA 25%-os tulajdoni hányaddal rendelkezik. Javasoljuk, hogy ezzel a tulajdonosi jogkörével élve az MTA hasson oda, hogy az olvasóknak a folyóirathoz való hozzáférése az Interneten ingyenes legyen. Ezt elsősorban az indokolja, hogy a fizika vonatkozásában Európában ezt a megoldást választják (Olaszország, Egyesült Királyság, Németország stb.).

Az előző beszámolóban is közölt statisztikai összeállítást mutatja a következő táblázat, amely most az 5–10. (1997–1999) kötetekben közölt 224 cikk alapján készült.

SZERZŐ

Távol- itthon élő	Magyar külföldön élő	kisebbség- ben élő	és külföldi társ szerző	Nyugat- európai	Kelet- európai	Észak- amerikai	Dél- amerikai	Közel- keleti	keleti
30	12	6	15	75	27	40	8	10	10

TÉMA

Nehézion-fizika			Magfizika	Részecske- fizika	Térelmélet	Asztro- fizika	Könyv- szemle	Szerkesz- tőségi cikk	Egyéb
Atomfizikai	Magfizikai	Nagy- energiás							
3	30	51	72	26	14	4	2	1	21

KATEGÓRIA

Kísérlet	Elmélet	Szimuláció	Egyéb
75	121	93	19

Örömmel jelentem az Osztálynak, hogy a kitűzött célt sikerült elérni, nevezetesen az Acta Physica Hungarica újra teljes értékű nemzetközi folyóirat, mert visszakerült a Science Citation Index-be, cikkeit a Current Content rendszeresen ismerteti. Hangsúlyozom, hogy az Acta Physica Hungarica New Series Heavy Ion Physics elnevezésű folyóirat került vissza, ami azt jelenti, hogy az Acta Physica Hungarica további sorozatot vagy sorozatokat indíthat a fizika más területein is, kihasználva a Citation Index-ben visszaszerzett hely kezdeti előnyeit.

Befejezésül megemlítem, hogy megbeszéléseket kezdeményeztem néhány környező ország hasonló folyóiratának szerkesztőjével, egy Acta Physica elnevezésű folyóirat megszervezéséről, amelyben minden eddigi folyóirat megőrizné nemzeti hovatartozását, csupán a tematika tekintetében jönne létre munkamegosztás

Debrecen, 2000. január 21.

Lovas István
főszerkesztő

Végezetül örömmel közölhetem, hogy az Acta Physica Hungaria legújabb sorozata Quantumelectronics címmel fog megjelenni. A szerkesztőbizottság szervezése elkezdődött.

Lovas István